

V. Funkčně-strukturální jazykověda

Pražský lingvistický kroužek

- založen 1926
- *Teze předložené prvnímu sjezdu slovanských filologů v Praze 1929*
- Publikáční fórum: *Travaux du Cercle linguistique de Prague*
- Osobnosti: Vilém Mathesius, Jan Mukařovský, Bohuslav Havránek, Vladimír Skalička, Roman Jakobson, Nikolaj Sergejevič Trubeckoj, František Daneš...

Pojetí jazyka ve funkčním strukturalismu (pražského ohniska)

JAZYK jako kulturně-sociální jev

Zkoumání JAZYKA na dvou rovinách:

- Konkrétní **text** – kulturně-sociální danost; mluvený, psaný, reflektovaný, spontánní...
 - Rozměry konkrétnosti textu:
 - Situační ukotvení
 - Žánrové zařazení
 - Diskursní tradice
- Abstraktní **system**

Závazek antipsychologismu

Abstraktní význam vs. konkrétní smysl

- Abstraktní **význam** – hodnota jazykového znaku na rovině abstraktního systému
- Konkrétní **smysl** – aktualizace abstraktního významu v konkrétním textu
- 3 typy vyšetřování (interpretace) jazykového znaku:
 - Referenční – vyšetřování znaku vůči mimojazykové zkušenosti, na kterou znak ukazuje
 - Inferenční – vyšetřování znaku vůči mimojazykové zkušenosti, která užití daného znaku vyvolala
 - Diferenční – vyšetřování znaku vůči jiným znakům uvnitř systému/textu

Jazyk jako abstraktní systém

- Prostředky pojmenovávací – **lexikon**
- Prostředky usouvztažňovací – **gramatika**

MORFÉM = elementární i minimální jednotka systému jazyka (tj. elementární i minimální jazykový znak)

MORF = výrazový plán (rovina) morfému

SÉMÉM = obsahový plán (rovina) morfému

Příklad minimálnosti morfémů:

- křížem
- křížem krážem
 - *krážem (hodnota 0)
 - *napříč krážem (\neq napříč + krážem) \rightarrow křížem krážem \neq křížem + krážem

Věta a výpověď

- VĚTA = komplexní jednotka abstraktního systému jazyka
 - Pole syntaktických (větných) vztahů mezi pojmenovávacími (lexikálními) jednotkami
 - Syntagmatické vztahy
 - Paradigmatické vztahy
 - Lexikální jednotka (LEXÉM) = morfém zapojený do větných vztahů
 - Hierarchická struktura – na vrcholu je lexikální jednotka ve funkci větného členu PREDIKÁT; PREDIKÁT je nastolen aktem predikace
 - Prosodické rysy (především intonační kontura)
- VÝPOVĚĎ (PROMLUVA) = elementární jednotka konkrétního textu
 - Větná výpověď
 - Nevětná výpověď

Doporučená četba: Hoskovec, T. Jazyk. 2018. (nepublikované encyklopedické heslo)

Hoskovec, T. Od významu v jazyce ke smyslu v textu – O dobrodružství strukturalistické cesty. *Slovo a slovesnost*, Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 69/2008. pp. 110–130.

Hoskovec, T. Věta a výpověď ve znakovém pojetí jazyka. In Bičan, A. et al. (eds.) *Karlík a továrna na lingvistiku. Prof. Petru Karlíkovi k šedesátým narozeninám*. Brno: Masarykova univerzita. 2010. pp. 190–199.

Mathesius, V. *A functional analysis of present day English on a general linguistic basis*. Hague – Paris: Mouton/Prague: Academia. 1975.

PLK. Teze předložené prvému sjezdu slovanských filologů v Praze. On-line (francouzsky): <http://cercledeprague.org/pdf/theses.pdf> [16.11.2018]